

PENERAPAN ELEMEN PERPADUAN NASIONAL DALAM PROGRAM NGO DI SABAH: SATU TINJAUAN AWAL

Penyelidik:

**Abd Hakim Mohad
Ros Aiza Mohd Mokhtar
Aiedah Abdul Khalek
Jill Sarjit G.
Ahmad Tarmizi Talib**

PENERAPAN ELEMEN PERPADUAN NASIONAL DALAM PROGRAM NGO DI SABAH: SATU TINJAUAN AWAL

Abd Hakim Mohad, Ros Aiza Mohd Mokhtar
Aiedah Abdul Khalek, Jill Sarjit G., Ahmad Tarmizi Talib

ABSTRAK

NGO merupakan organisasi sukarelawan yang tidak berkepentingan politik mahupun keuntungan dalam memberi khidmat terhadap masyarakat sama ada dalam bentuk bantuan, servis ataupun memantapkan sesuatu polisi awam. Masyarakat di Malaysia amnya dan Sabah khususnya semakin merasai kehadiran pelbagai NGO yang menjalankan pelbagai program di tempat mereka. NGO-NGO ini boleh dibahagikan kepada beberapa kategori seperti sukan, budaya, agama, belia dan sebagainya. Mereka giat menjalankan aktiviti sama ada kepada ahli-ahli yang berdaftar dengan mereka atau masyarakat lain yang bukan ahli. Kemudahan perhubungan menerusi internet dan media sosial seperti aplikasi *whatsapp*, *facebook*, *telegram* telah merancakkan lagi aktiviti yang dijalankan. Kajian terdahulu mendapati NGO dapat mengukuhkan kesepaduan sosial dengan membina norma mengambil berat, bersifat prihatin dan menyumbang kepada masyarakat. Namun persoalannya, apakah program-program anjuran NGO-NGO di Sabah ini turut menerapkan aspek perpaduan nasional yang menjadi asas kepada kerukunan dan kedamaian hidup dalam kalangan masyarakat majmuk seperti Malaysia. Kajian ini meneroka penglibatan NGO dalam menerapkan perpaduan nasional khususnya di Sabah melalui program yang dijalankan oleh NGO tersebut. Kajian ini merupakan kajian kuantitatif yang menggunakan instrumen soal selidik bagi mendapatkan data. Hasil kajian yang dijalankan ke atas 30 responden menunjukkan bahawa NGO di Sabah turut berperanan dalam memupuk perpaduan nasional dengan menerapkan elemen kesepaduan dan perpaduan dalam program yang mereka anjurkan.

Kata kunci: NGO, kesepaduan, perpaduan.

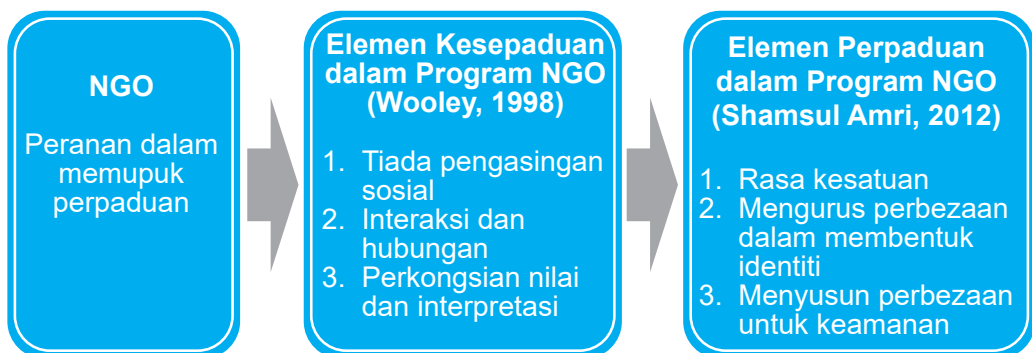
Pengenalan

NGO merupakan organisasi sukarelawan yang tidak berkepentingan politik mahupun keuntungan dalam memberi khidmat terhadap masyarakat sama ada dalam bentuk bantuan, servis ataupun memantapkan sesuatu polisi awam (Margaret P. Karns, Encyclopedia Britannica). Kajian terdahulu mendapati NGO dapat mengukuhkan kesepaduan sosial dengan membina norma mengambil berat, bersifat prihatin dan menyumbang kepada masyarakat (Wooley, 1998). Bertepatan dengan nilai dan norma yang mengukuhkan kesepaduan sosial oleh NGO, kajian ini meneroka penglibatan NGO dalam menerapkan perpaduan masyarakat khususnya di Sabah melalui program yang dijalankan oleh NGO tersebut. Kajian ini merupakan kajian kuantitatif yang menggunakan instrumen soal selidik bagi mencapai objektif sebagaimana berikut:

1. Mengenal pasti matlamat dan pengisian yang diberikan dalam program yang dijalankan oleh pelbagai NGO di Sabah.
2. Mengenal pasti elemen kesepaduan dan perpaduan dalam program pelbagai NGO di Sabah.

Kerangka Teori

Persoalan kajian ini merujuk kepada sejauh mana penglibatan NGO dalam menerapkan perpaduan sosial melalui program yang dijalankan. Perkara ini boleh dikenal pasti dari sisi NGO sendiri iaitu dari dalam kalangan ahli NGO tersebut dan juga peserta yang bukan terdiri daripada bukan ahli NGO tersebut sebaliknya turut terlibat dalam aktiviti yang dijalankan oleh NGO tersebut. Kerangka teori bagi menjawab persoalan kajian ini adalah sebagaimana berikut:

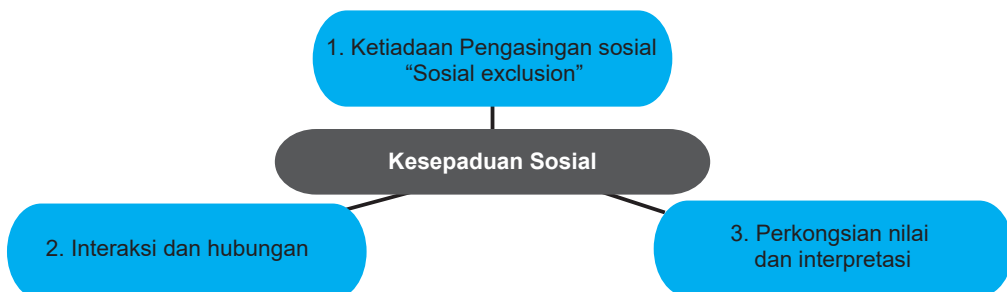
Rajah 1: Kerangka Teori Penglibatan NGO Sabah dalam Perpaduan Sosial

Berdasarkan kerangka teori di atas, konstruk kesepaduan diletakkan sebagai pra-syarat kepada konstruk perpaduan berdasarkan proses perpaduan dalam konteks masyarakat Malaysia. Manakala, konsep perpaduan yang dicadangkan adalah dalam kerangka perpaduan dalam kepelbagaian iaitu bukan perpaduan secara mutlak yang membentuk satu identiti bangsa Negara.

Perpaduan sosial membawa maksud yang pelbagai dan berbeza mengikut konteks perbincangan (Atkinson, 1998). Secara umumnya, penyelidik terdahulu merujuk kesepaduan sosial sebagai ketiadaan pengasingan individu atau golongan tertentu. Sebahagian penyelidik juga merujuk kesepaduan sosial kepada interaksi dan hubungan dalam sesebuah masyarakat. Kepentingan kesepaduan sosial adalah amat ketara dalam mencapai perpaduan nasional kerana ianya merupakan platform yang menghubungkan antara kaum sebelum mereka membentuk identiti Nasional. (Jon Elster, 1998; Wooley, 1998).

Jelasnya, kesepaduan sosial merupakan proses dalam membina masyarakat yang berkongsi nilai, cabaran dan peluang yang adil berdasarkan unsur harapan bersama, mempercayai antara satu sama lain dan kesediaan untuk menyumbang kepada masyarakat (*Strategic Research and Analysis Directorate*, July 15, 1997). Jelas sekali dalam konteks negara Malaysia, nilai, cabaran dan peluang yang adil merupakan tiga cabaran yang sering dibincangkan bagi mencapai kesepaduan sosial. Cabaran-cabaran ini perlu ditangani dari semasa ke semasa dalam menyediakan masyarakat Malaysia yang mempunyai kesepaduan dan seterusnya perpaduan yang jitu.

Kerangka teori kesepaduan sosial yang dipilih bagi kajian ini adalah berdasarkan kerangka Frances Wooley (1998) kerana kesesuaiannya untuk menilai elemen kesepaduan yang diterapkan dalam program NGO di Sabah.

Rajah 2: Kerangka Teori Kesepaduan Sosial (Wooley, 1998)

Menurut Teori Kesepaduan Sosial (Wooley, 1998) ini, terdapat tiga Dimensi Penentu Kesepaduan iaitu:

1. Ketiadaan pengasingan sosial.
2. Kualiti dan kuantiti Interaksi dan hubungan dalam masyarakat.
3. Perkongsian nilai dan memahami antara satu sama lain di dalam sesebuah masyarakat yang mungkin berbeza latar belakang budaya dan kepercayaan.

Manakala kerangka teori perpaduan sosial yang dipilih bagi kajian ini pula, adalah berdasarkan kerangka Shamsul Amri (2012) kerana kesesuaiannya untuk menilai elemen perpaduan yang diterapkan dalam program NGO di Sabah. Perpaduan ditakrifkan sebagai kesamaan dan kesatuan dalam membentuk identiti nasional seperti satu bangsa, satu agama, satu bahasa dan satu negara.

Melihat dalam konteks negara berbilang kaum, etnik dan agama, adalah hampir mustahil perkara ini dapat dicapai (Shamsul Amri, 2012). Oleh itu, konsep perpaduan yang dicadangkan bagi kajian ini ialah “Perpaduan dalam kepelbagaian” (*unity in diversity*). Terdapat tiga perspektif perpaduan dalam kepelbagaian oleh Shamsul Amri (2012) iaitu:

1. Psikologi Sosial: iaitu rasa kesatuan merentas pemisahan fizikal dan psikologikal.
2. Antropologi-Sosiologi: iaitu merangkumi aspek epistemologi dengan menganalisis bagaimana manusia mengurus abstrak dan nyata serta perbezaan sosial sedia ada dalam membentuk identiti nasional.
3. Ontologi: iaitu mengurus dan menyusun perbezaan untuk mewujudkan keadaan aman dan stabil bagi meraih kesenangan dan kemewahan material.

Konsep perpaduan dalam kepelbagaian adalah penting dalam konteks Malaysia yang lebih menfokuskan kepada akulturasi budaya antara kaum-kaum dan etnik yang berbeza. Setelah sekian lama kepelbagaian ini diraikan, pasti strategi perpaduan adalah lebih sesuai dalam konteks

kepelbagaian supaya perpaduan dapat dicapai dengan cara yang harmonis tanpa menyingkahkan identiti budaya kaum-kaum dan etnik yang berbeza.

Metode dan Instrumen Kajian

Kajian ini menggunakan kaedah survei bagi mendapatkan data melalui soal selidik sebagai instrumen. Survei dijalankan terhadap dua kumpulan yang terlibat dalam kegiatan NGO iaitu; ahli-ahli NGO dan peserta yang terlibat dalam program-program yang telah dijalankan oleh pihak NGO. Lima Skala Likert telah dicadangkan sebagai kayu ukur bermula daripada sangat bersetuju (5) hingga sangat tidak bersetuju (1) terhadap kenyataan yang diberikan. Penyelidik mengemukakan (3) konstruk utama iaitu;

- a. Pengisian program berkaitan perpaduan masyarakat
- b. Elemen Kesepaduan dalam program
- c. Elemen Perpaduan dalam program

Bagi menjamin aspek kesahan dan kebolehpercayaan instrumen, penyelidik mencadangkan beberapa langkah utama iaitu:

- a. Kesahan

Langkah-langkah di bawah dijalankan bagi menjamin instrumen yang diguna pakai di dalam kajian ini adalah valid iaitu:

- i. "Face Validity" dijalankan dalam kalangan penyelidik secara berkumpulan.
- ii. Kajian Rintis dalam kalangan minimum 30 orang peserta dan ahli NGO.
- iii. Validiti Konstruk dijalankan bagi menjamin setiap soalan berada dalam konstruk yang betul: Analisis Faktor.

Data sebagaimana yang akan dibincangkan dalam kertas ini merupakan kajian rintis.

b. Kebolehpercayaan

Ujian Cronbach Alpha telah dijalankan bagi melihat realibiliti setiap soalan dan konstruk secara keseluruhan. Soal selidik ini mempunyai kebolehpercayaan yang tinggi dengan nilai Cronbach Alpha bagi semua item adalah melebihi 0.75.

Profil Responden

Profil responden kajian ini adalah sebagaimana berikut:

Perkara	Perincian	Bilangan (n)	Peratus (%)
Jantina	Lelaki	15	50
	Perempuan	15	50
Umur	20-29 Tahun	16	53.3
	30-39 Tahun	8	26.6
	40-49 Tahun	5	16.6
	50-59 Tahun	1	3.3
	Melayu	2	6.6
	India	2	6.6
	Cina	3	10
Bangsa/ Etnik	Kadazan	1	3.3
	Dusun	7	23.3
	Bajau	6	20
	Kedayan	1	3.3
	Bugis	6	20
	Lain-lain	2	6.6
	Islam	18	60
Agama	Kristian	12	40
	UPSR	1	3.3
	PMR/SRP/LCE	1	3.3
	SPM/MCE/'O" Level	2	6.6

Perkara	Perincian	Bilangan (n)	Peratus (%)
Tahap Pendidikan	STPM/HSC/"A" Level	3	10
	Diploma	4	13.3
	Ijazah Sarjana Muda	15	50
	Ijazah Sarjana	2	6.6
	Ijazah Kedoktoran	2	6.6
Klasifikasi Pekerjaan	Kerajaan	11	36.7
	Swasta	10	33.3
	Sendiri	3	10
	NGO	1	3.3
	Pelajar	5	16.7
	USIA	4	13.2
	Persatuan Kristian Papar	4	13.2
Kategori NGO yang disertai secara aktif	KDCA	5	16.6
	PKBS	4	13.2
	Persatuan Bajau Bersatu	3	10
	Belia Keningau	1	3.3
	Belia Nasional	1	3.3
	Belia Tawau	3	10
	Belia Kudat	2	6.6
	MERCY	1	3.3
	4x4 UMS	1	3.3
	Persatuan Siswazah Sabah	1	3.3
Status Keahlian NGO	Ahli	9	30
	Bukan Ahli	21	70

Rajah 3: Profil Responden

Dapatan Kajian

No	Elemen Kesepaduan dalam Program NGO	Skor Min
1	Saya rasa diterima oleh masyarakat melalui program yang dijalankan oleh NGO ini.	3.56
2	Pandangan saya dihargai sepanjang program NGO ini dijalankan.	3.40
3	Saya melihat penglibatan pelbagai kaum/etnik/agama dalam program anjuran NGO ini.	3.50
4	Saya melihat amalan tolong-menolong dalam kalangan peserta pelbagai kaum/etnik/agama sepanjang program berjalan.	3.53
5	Saya melihat amalan hormat-menghormati dalam kalangan peserta pelbagai kaum/etnik/agama sepanjang program berjalan.	3.50
6	Saya mendapat peluang bergaul (interaksi) dengan masyarakat pelbagai etnik/kaum/agama melalui program yang dijalankan oleh NGO ini.	3.50
7	Saya merasakan program NGO ini dapat mengeratkan hubungan antara kaum/etnik/agama.	3.46
8	Saya mengenali rakan baharu daripada pelbagai kaum/etnik/agama semasa menghadiri program NGO ini.	3.53
9	Saya selesa bekerjasama dengan peserta dari kaum/etnik/agama lain ketika program dijalankan NGO ini.	3.53
10	Saya ada menghubungi peserta dari kaum/etnik/agama lain selepas program NGO tersebut selesai.	3.30
11	Program ini memberi ruang untuk peserta memahami kepelbagaian latar belakang kaum/etnik/agama.	3.36
12	Program NGO ini menerapkan nilai kepada peserta agar menjaga sensitiviti kepelbagaian kaum/etnik/agama.	3.50

No	Elemen Kesepaduan dalam Program NGO	Skor Min
13	Program NGO ini menanamkan sikap menerima kepelbagaian kaum/etnik/agama.	3.50
14	Program NGO ini melibatkan kerjasama peserta berbilang kaum/etnik/agama dalam aktiviti mereka.	3.40
15	Program NGO ini mendorong masyarakat membina hubungan berbilang kaum/etnik/agama.	3.50

Rajah 4: Elemen Kesepaduan dalam Program NGO di Sabah

No	Elemen Perpaduan dalam Program NGO	Skor Min
1	Program NGO ini memupuk rasa kesatuan sesama peserta.	3.86
2	Program NGO ini menyatupadukan masyarakat berbilang kaum/etnik/agama.	3.60
3	Program NGO ini menerima perbezaan kaum/etnik/agama sebagai satu kekuatan.	3.43
4	Program NGO ini menjamin kesejahteraan masyarakat.	3.63
5	Program NGO ini menyemai nilai hidup bersama secara harmoni.	3.60

Rajah 5: Elemen Perpaduan dalam Program NGO di Sabah

Perbincangan

Kajian ini mendapati bahawa, elemen kesepaduan telah diterapkan ke dalam program yang dianjurkan oleh NGO di Sabah. Elemen kesepaduan yang diterapkan merangkumi tiga faktor penentu bagi kesepaduan sosial iaitu ketiadaan pengasingan sosial (item 1-5), interaksi dan hubungan (item 6-10), perkongsian nilai dan interpretasi (item 11-15). Hal ini dapat diperhatikan daripada Rajah 4 yang menunjukkan bahawa skor min bagi semua item dalam “Elemen Kesepaduan dalam Program NGO di Sabah” adalah antara 3.30 hingga 3.5667. Skor min yang paling tinggi adalah bagi item “Saya rasa diterima oleh masyarakat melalui program yang dijalankan oleh NGO ini” (3.5667). Item ini merupakan komponen item “ketiadaan pengasingan sosial” (*social exclusion*). Ini secara langsung menunjukkan bahawa aktiviti atau program anjuran NGO di Sabah turut memupuk sikap kebersamaan, penerimaan kaum-kaum yang berlainan dan toleransi serta menerima baik kepelbagaian dalam masyarakat di Sabah. Manakala skor min yang paling rendah pula adalah bagi item “Saya ada menghubungi peserta dari kaum/etnik/agama lain selepas program NGO tersebut selesai” (3.30). Hal ini mungkin dipengaruhi oleh faktor-faktor lain seperti kesibukan dan kurangnya kesinambungan program yang menghubungkan peserta yang sama dalam jangka masa yang panjang.

Di samping penerapan elemen kesepaduan yang merupakan pra syarat kepada perpaduan sosial dalam konteks kajian ini, elemen perpaduan turut diterapkan ke dalam program anjuran NGO di Sabah. Elemen perpaduan yang diterapkan merangkumi ketiga-tiga aspek perpaduan dalam kepelbagaian sebagaimana yang dicadangkan oleh Samsul Amri (2012) iaitu rasa kesatuan (psikologi sosial), mengurus perbezaan serta mencipta identiti (antropologi) dan menyusun perbezaan untuk keamanan (ontologikal). Hal ini dapat diperhatikan daripada Rajah 5 yang menunjukkan bahawa skor min bagi semua item dalam “Elemen Perpaduan dalam Program NGO di Sabah” adalah antara 3.4333 hingga 3.8667. Skor min yang paling tinggi adalah bagi item “Program NGO ini memupuk rasa kesatuan sesama peserta” (3.8667). Item ini adalah berkenaan aspek psikologi sosial, iaitu secara umumnya mereka yang menyertai program NGO ini merasakan mereka adalah masyarakat yang bersatu iaitu boleh hidup bersama dengan aman harmoni. Manakala skor min yang paling rendah pula adalah bagi item “Program NGO ini menerima perbezaan kaum/etnik/agama sebagai satu kekuatan”

(3.4333). Ini mungkin disebabkan oleh persepsi masyarakat yang tidak merasakan bahawa perbezaan kaum/etnik/agama boleh menjadi kekuatan sesebuah masyarakat. Sebagaimana realiti kehidupan kepelbagaian sesebuah masyarakat selalunya menfokuskan bagaimana untuk menguruskan kepelbagaian supaya masyarakat dapat hidup dengan lebih aman dan harmoni.

Kesimpulan

Data daripada kajian rintis ini menunjukkan bahawa NGO di Sabah turut berperanan dalam menyumbang ke arah toleransi dan perpaduan sosial melalui program-program yang mereka anjurkan. Hal ini secara tidak langsung telah menyumbang kepada tanggapan positif terhadap masyarakat Sabah sebagai masyarakat yang toleren dan bersatu dalam kepelbagaian. Satu aspek yang boleh diberi perhatian dalam konteks peranan NGO dalam masyarakat majmuk ialah menekankan kepelbagaian etnik/kaum/agama sebagai tunjang kekuatan sesebuah masyarakat terutamanya Sabah sebagai sebuah negeri yang kaya dengan pelbagai etnik dan budaya. Jika aspek ini dapat dicapai, ianya dapat memperkayakan sosio budaya masyarakat dan seterusnya menyumbang kepada kesepaduan dan perpaduan Nasional.

Penghargaan

Penulis merakamkan penghargaan kepada Jabatan Perpaduan Negara dan Integrasi Nasional yang telah membiayai kajian ini melalui Institut Kajian dan Latihan Integrasi Nasional (IKLIN) di bawah projek GL00151.

Rujukan

Fatimi Hanafi, Zulkanain Abdul Rahman & Arbaiyah Mohd Noor (2016). Perpaduan Politik Asas Intergrasi Nasional di Malaysia. *Malaysian Journal of Youth Studies*, Vol. 3(1), pp.29-54.

France Wooley (1998). Social Cohesion and Voluntary Activity: Making Connections. Centre for the Study of Living Standards, Conference on the State of Living Standards and the Quality of Life in Canada. October 30-31, 1998 Ottawa, Ontario.

Hussein Haji Ahmad & Haneza. (2015). *Pengurusan Pembangunan Konsep Perpaduan Dalam Kalangan Pelajar Sekolah Menengah Kebangsaan : Satu Kajian Di Klang, Selangor*. Selangor Darul Ihsan.

Razli Ahmad, Hanum Hasan dan Azuddin Bahari. (2013). Persepsi Mahasiswa Terhadap Isu-Isu Perpaduan: Kajian ke Atas Pelajar-Pelajar Rangkaian Universiti Teknikal Malaysia (MTUN). *Jurnal Personalita Pelajar*, Vol. 16: pp.15-24.

Regina Berger-Schmitt (2000). Social Cohesion as an Aspect of the Quality of Societies: Concept and Measurement, EuReporting Working paper no.14, Centre for Survey Research and Methodology.

Robert Oxoby, (2009). "Understanding Social Inclusion, Social Cohesion, And Social Capital", *International Journal of Social Economics*, Vol. 36 (12), pp.1133 - 1152.

Shamsul Amri (2012). Modul Hubungan Etnik, Bangi: Insitut Kajian Etnik Universiti Kebangsaan Malaysia.